

## **ОБЩИНА КРИЧИМ**

**Община Кричим е учредена като самостоятелна административна единица с указ на президента на Република България през 1998 г. след проведен референдум сред населението на едноименния град. Кричим е обявен за град на 28.08.1969 г., и оттогава официалният празник на града се чества на 27 АВГУСТ. Официалният герб е приет през 1972 г.**

## **МЕСТОПОЛОЖЕНИЕ**

Община Кричим е разположена в югозападната част на Пловдивска област в така наречената "Северна родопска яка". Заема част от Пазарджишко-Пловдивското поле в подножието на северните склонове на Родопите. Граничи с общините Стамболийски, Перушица, „Родопи“, Девин и Брацигово. Общата ѝ площ е около 53 668 декара. На територията ѝ освен град Кричим, няма други населени места. Населението ѝ надброява 9 386 жители.

## **КЛИМАТ**

Природо-климатичните условия са благоприятни за развитие на почти всички селско-стопански култури. На територията на Общината не са открити полезни изкопаеми, но е богата на водни ресурси в т.ч. и на термални води. Климатът на Общината е предопределен от географското ѝ разположение. Град Кричим е разположен на 230 метра надморска височина и представлява рядко съчетание на планина и равнина. Общината попада в преходно-континентална климатична област, разположена на север от Родопския масив. В климатично отношение Общината не се отличава от климата на Горнотракийската низина. През пролетния сезон падат значителни валежи, които оказват благотворно влияние за развитието на земеделските култури. За лятото са характерни високи температури - 32-35 С, като валежите са редки и има чести засушавания. Най-голям недостиг на влага за земеделските култури се изпитва през месеците юли и август. В същото време близостта до планината създава прохлада и намалява влиянието на континенталния климат, характерен за Пазарджишко-Пловдивското поле. Ветровете със западна посока доминират. На второ място са източните ветрове. Те се характеризират с по-малка скорост. Силни ветрове със скорост повече от 14 метра за секунда се наблюдават рядко. Характерни за територията на Община Кричим са местните ветрове, които се появяват по планината, по течението на река Въча.

## **ПОЧВИ И РЕЛЕФ**

Равнинната част на Общината се отличава с еднообразна алувиална почва. Тя има лек механичен състав, добра водопропускливост и притежава рохкав строеж, не е пластична и има малко съпротивление при обработка и благоприятен въздушен режим. Върху нея много добре виреят зеленчуци и овощни насаждения. Това е природна даденост, която е благоприятна за развитие на ефективно селско стопанство.

## **ПОЛЕЗНИ ИЗКОПАЕМИ**

В землището на Общината не са открити полезни изкопаеми, с изключение на кариерни материали. Кариерата е разположена на север от град Кричим и задоволява потребностите на строителството. На територията на Общината има минерален извор. Неговата вода се характеризира като изотермална, слабоминерализирана, хидрокарбонатна калциево-натриева, без санитарно-химични признаци на замърсяване.

## **ВОДИ**

В геоморфоложко отношение територията на Община Кричим се намира в преходната геоморфоложка област на страната, по-конкретно в южната част на Горнотракийската низина. Разположена е на юг от река Марица, като заема част от терасата, оформена от река Въча. Главен водоизточник на територията на Община Кричим е река Въча, която събира води от Родопския масив и е естествен отток на язовирите "Въча" и "Кричим". Река Въча е оформила своеобразна тераса, която формира равнинната част на територията на Общината. Реката дренира подземните води от кварталера, като по време на пълноводие ги подхранва, а при ниски стоежи подземните води подхранват речните. На територията на Общината значителни количества от подземните води се дренират и по изкуствен път чрез изградените водоемни съоръжения за напояване. В близост до град Кричим е изграден един от най-големите хидроенергийни комплекси в страната, който включва язовирите "Въча" и "Кричим". Те дават двигателна сила на четири водно-електрически централи, превръщайки Общината във важен водно-енергиен източник. Преминаването на реката през територията на Общината и през самия град Кричим оказва благоприятно влияние в икономическо, екологическо и урбанистично отношение.

## **ИСТОРИЯ**

Първите данни за наличие на селище на територията на общината датират от късния неолит (2600-2400 г. пр. Хр.) и бронзовата епоха (1900-1800 г. пр. Хр.). Откритите оброчни плочки на Зевс, Хера и Тракийския конник, както и плочата на Бог Митра (от сегашното землище на с. Куртово Конаре, община Стамболийски) доказват наличието на тракийско селище от този период. Територията на общината е населявана в древността от тракийското племе БЕСИ. Според някои историци тук е бил разположен тракийският град ДРАГОВЕЦ. През ранното Средновековие Кричим играе важна роля поради стратегическото си разположение в граничната зона между България и Византия. Градът става част от Първото Българско царство при управлението на Хан Крум (803-814). През 1196 г. Кричим попада под владение на българския болярин Иванко, убил цар Асен I и приел васалството на Византия. Впоследствие, при цар Калоян (1197-1207), Иванко отново става съюзник на българите и градът преминава в български предели. Очевидно Кричим е бил

една от важните крепости на Иванко, където вероятно е и живял. В съседство с града се намират и двете крепости от този период Малкото кале и Голямото – Иванковото кале. Архитектурните и археологическите находки дават основание да се смята, че селището-крепост върху десният бряг на р. Вьча е средновековният Кричим, наричан още тогава от Henri de Valenciennes – Ville – ГРАД. След смъртта на Калоян през 1207 г. българския престол заема племенникът му цар Борил (1207-1218). Неговият братовчед, деспот Алексий – Слав, който още през 1206 г. при Калоян е управител на Родопската област, обособява самостоятелно княжество в обширна област от Родопите, в чиите предели влиза и Кричим. След победата на латинския император Хенрих над цар Борил в битката при Пловдив през 1208 г. Алексий – Слав приема васалството на Хенрих и се жени за неговата незаконна дъщеря на пищна сватба в Цариград. Именно по време на неговото управление започва изграждането на множество православни християнски църкви и манастири, част от които са на територията на общината. Кричим отново преминава в границите на България при един от най-великите български владетели Цар Иван Асен II (1218-1241). Градът е завладян от него през 1230 г. Свидетелство за това е средновековният надпис, изсечен върху голяма овална скала, който гласи: „На този камък седя цар Асен, когато превзе Кричим“. Последните сведения за Кричим през Втората Българска държава датират от 1344 г., когато градът заедно с Перущица и света Устина са били присъединени към страната от българския цар Иван Александър (1331-1365), срещу подкрепата му за византийската императрица Анна Савойска в битката и за престола с Йоан Кантакузин. След падането на България под османско владичество първите сведения за града откриваме в Султански ферман от 1576 г. В него Кричим се споменава, като селище, разделено на горна и долна махала, а населението му се задължава да предава овце на Султана. В друг документ от 1781 г. – във връзка с уреждането на летни и зимни пасища на овцете. В „Наръчник на Пловдивската епархия“, издаден във Виена през 1819 г., градът е упоменат като място с развито животновъдство и земеделие. Молебственият и ктиторски надпис върху мраморната плоча на чешмата при манастира „Св. Богородица“, датираща от 1592г., свидетелства за запазването на българския характер на селището и през този период. Кричим е освободен от османско владичество на 9 януари 1878 г. от армията на ген. Гурко. Начело на Първи дивизион на 9-и хусарски Киевски полк са командирът полковник Флигел, барон Корф и началникът на щаба на 9-а дивизия полковник Николай Машонов.

## **НАСЕЛЕНИЕ**

По броя на населението живеещо на територията на Община Кричим, тя е една от най-малките в Областта. Същевременно се оказва, че тя е една от най-гъсто населените общини след Община Пловдив. По последни данни броят на постоянното население в общината е 9 525. По настоящ адрес жителите са 9 140 на брой, от които 4 507 мъже и 4 633 жени. Населението в трудоспособна възраст е 5 234 души, в над трудоспособна възраст - 1 852 души, а в под трудоспособна възраст - 2 054 души. Средната гъстота на населението на

квадратен километър е 158,44 души, при средна гъстота за областта 119,3 души на квадратен километър;  
Нарастването на раждаемостта в Общината очертава благоприятна тенденция в нейното демографско развитие.  
В Община Кричим естествения прираст е положителен за разлика от страната и Областта, където се очертава трайна тенденция към отрицателен прираст.

## **ИКОНОМИКА**

Географското разположение и природните дадености обуславят до голяма степен структурата на общинската икономика. Водещи отрасли са енергетиката, транспортът, хранително-вкусовата и леката промишленост, търговията и услугите. В земеделието основно е застъпено овощарството и зеленчукопроизводството, а в животновъдството – изцяло в частни стопанства, се отглеждат едър рогат добитък, овце, кози и птици.

## **ТРАНСПОРТ**

- добре изградена пътна мрежа, осигуряваща транспортни връзки с близките общини и оттам за цялата страна. През територията на Община Кричим преминават пътищата:

- Стамболийски - Кричим - Девин
- Пловдив - Йоаким Груево - Перушица - Кричим
- Перушица - Кричим - Козарско - Пещера

В този вид и структура транспортът удовлетворява потребностите на общинската икономика.

## **ЕНЕРГИЙНА СИСТЕМА**

- През територията на Общината минават важни енергийни мрежи от националната електрическа система. Енергийната система на Общината е част от тази система и тя няма самостоятелно структурно звено. Обособеният експлоатационен район е пряко подчинен на "EVN България Електроразпределение - Пловдив". Енергийната ефективност на голяма част от енергийните консуматори е ниска. Обществените сгради използват газол и ел. енергия за отопление. Изградени са газопровод и газоснабдителна мрежа;

## **ЗАБЕЛЕЖИТЕЛНОСТИ**

Историческите и природните забележителности в община Кричим я правят особена интересна дестинация за културен и екотуризъм. В южния край на града, в началото на дефилето на река Въча, се намират останките от двете средновековни крепости.

Обект на религиозен туризъм са Кричимският манастир „Свето Рождество Богородично“, църквата „Свети Безсребърници Козма и Дамян“ и останките от манастира „Св. Врач“

На територията на Общината се намира Поддържан резерват „Изгорялото гюне“. Той е обявен през 1956г. и обхваща площ от около 30 ха. Основното

предназначение на Поддържан резерват "Изгорялото гюне" е да запази второто по значимост естествено находище на дървовидна хвойна в България. Това е типичен средиземноморски представител на нашата флора, терциерен реликт, включен в Списъка на защитените видове. Отглеждат се още каляв габър, космат дъб, люляк, жасмин и много други интересни дървесни и растителни видове. Това безценно ботаническо богатство представлява голям интерес за природолюбителите.

По проект „Опазване на биологичното разнообразие в средни (Централни) Родопи в община Кричим са изградени екопътеки в защитената местност „Козница“, поддържаният резерват „Изгорялото гюне“ и вилно селище Черешово.

Екопътеката „Кричим – Черешово“ е с начало Минерални бани – Кричим и завършва в китното едноименно селище. Туристическия маршрут който е пригоден и за велотуризм е 12 км. и по него могат да се наблюдават редки растителни и животински видове.

## **КУЛТУРА**

**Още през ранното Възраждане -1396-1762 г., към манастирите „Св. Врач“ и „Св. Богородица“ започват да действат т. нар. Килийни училища, в които се обучават бъдещи учители и свещеници. Паралелно с тях към джамиите са отворени и турски училища.**

**Първото светско училище е открито през 1861 г. с учители Костадин Щърковеца, Найден Колев и Стойко Стоименов.**

**През 1864 г. Е ИЗДИГНАТА ПЪРВАТА УЧИЛИЩНА СГРАДА с помощта на братята Стоян и Атанас Стоименови.**

Училището е продължено през 1878 г., като пръв учител е свещеник Атанас Янакиев от с. Жребичко, а втори – Георги Стоянов от с. Лилково. От 1889 до 1914 г. учителства и Васил Стоименов от Кричим. Първите учителки са Мария Димчева и Ана Маринова.

**През 1909 г. е построена нова училищна сграда, която днес е най-старата административна сграда в общината. В нея през 1912 г. е основано и народно читалище „ПРОБУДА“.**

От 1949 г. училището е самостоятелно и се именува „Димитър Благоев“. През 1980 г. училището се премества в сегашната си сграда и от 1991 г. носи настоящото си име „Васил Левски“. През септември 1966 г. в югоизточната част на Кричим е открито и ново училище – „Св. Св. Кирил и Методий“. След 1984 г. училището вече се помещава в нова сграда.

На 1 септември 1915 г. е открит първи прогимназиален клас на Кричимската смесена прогимназия с директор Куна Енчева.

От март 1922 г. първоначалното училище и прогимназията се сливат в Кричимско народно основно училище, като в края на 1925 г. е надстроен и вторият му етаж.

През 1949 г. е завършена сградата на прогимназията и от 5 септември същата година основното училище се разделя на Народно училище „Димитър Благоев“ и „Народна прогимназия „Георги Димитров“.

От септември 1960 г. турското училище „Назъм Хикмет“ се слива с българското училище.

Настоящата училищна сграда – 28-мо класно училище, отвая врати на 15 септември 1979 г., а от 1981 г. прогимназията прераства в Единно средно политехническо училище (ЕСПУ).

**През 1991 г. Средното училище се преобразува и преименува в Средно общообразователно училище „Петко Рачов Славейков“.**

**На 12 май 1912 г. по инициатива на д-р Стоян Павлов и съмишленици е учредно читалище „ПРОБУДА“. Новата сграда на читалищния дом е завършена през 1966 г. Читалището е носител на орден „Кирил и Методий“ – I степен.**

Към читалището функционират: група за автентичен фолклор, която печели множество призови места на фестивалите и съборите в Смолян, Копривщица и Кюстендил. На националния фолклорен събор „Копривщица 2010“ групата спечели златен плакет и грамота, а репертоарът ще бъде записан и съхранен във фонд „Културно наследство на ЮНЕСКО.“ В НЧ „Пробуда 1912 г.“ работят и творят школи по модерен балет „Ритъм“, латино танци, детски естрадно-сатиричен състав „Арлекин“, театрален състав, детски танцов състав за народни танци „Български ритми“ и детска школа по пиано.

**Читалищната библиотека е основана от д-р Павлов с личното му дарение от 1000 книги. Днес фондът на библиотеката надхвърля 18 000 тома. От 2011 г. по програмата „Глоб@лни библиотеки“ читалището предоставя безплатен достъп до интернет, компютърно обучение и онлайн услуги.**

**Открит през 1985 г. Общинският младежки дом развива активни извънучилищни форми на обучение на младите жители на общината.**

Детската вокална група „ДЪГА“ печели редица призови места на национални и международни фестивали, като връх в творческата ѝ история е участието ѝ в I – Световен младежки фестивал карнавал „Орфей в Италия“, където извоюва GRAND PRIX.

Екоклуб „Чудесата на природата“ разработва и представя разнообразни теми за опазване на околната среда и популяризиране на природното богатство на Община Кричим.

Към Младежкия дом функционират и кръжоци по изобразително изкуство, „Направи си сам“, математика, български и английски език, курс „Автомобилизъм и картинг“ и китара.

## **РЕЛИГИЯ**

**Идеята за строежа на ЦЪРКВАТА „Св. Св. Козма и Дамян“ е на игумена на манастира „Св. Врач“, - йеромонах Пахомий, свързан с църковните и просветните дейци на Пловдив през Възраждането.**

**Инициатива за изграждането на храма дава през 1861 г. кричимския първенец Атанас Стоименов (1827-1908).**

На гърба на построената от него мегданска чешма е изсечен релефен двураменен кръст, символ на вярата в освобождението от робството, което ще се ознаменува с издигане на храм.

**Мястото на църквата е на старото християнско гробище,** където са погребани убитите при потушаването на Априлското въстание през 1876 г. монах и манастирски ратаи и тогавашния кмет (мухтар) на Малкия Кричим - Стоян Стоименов. Първоначално изградена от плет и кал през 1879 г., църквата е заменена с каменна през 1896 г.

**Храмът е осветен на 2 март 1897 г. от митрополит Натанаил. За първи свещеник при храма е ръкоположен учителят Атанас Янакиев.**

Храмовата икона Св. Св. безсребреници Козма и Дамян е дарена на църквата през 1871 г., а иконостасът с Царските икони е изографисан през 1879 г. от иконописеца Атанас Гюдженев.

**В днешния си вид църквата е преустроена и удължена на запад през 1954 г., като е запазен възрожденския и облик** – еднокорабна базилика с три полуцилиндрични свода под общ седловиден покрив, над който се издига малък осмостен купол. Построени са и Братствен салон, канцелария и кръщелно.

**На приклонния иконостас стои** копие на несребърската **икона БОГОРОДИЦА ЕЛЕУСА - ОДИГРИЯ** (Милостива Богородица), с обков, дарена през 2009 г. от Централна кооперативна банка. Оригиналната икона, съхранявана в Археологическия музей в София, е дар на Несебърската църква от вуйчото на **цар Иван Александър през 1342 г.**

В църквата са запазени и няколко старопечатни книги от манастира „Св. Врач“, печатани в Санкт Петербург, издирени и съхранени от отец Атанас Янакиев.

**Известен в миналото под името „Успение на Св. Богородица“, манастирът е разположен** в Равногорския рид на Баташка планина от Западните Родопи, на левия бряг на река Вьча **на около 5 км южно от Кричим по шосето за Девин. След възобновяването на монашеския живот в обителта през 2006 г. манастирът е посветен на Рождеството на Пресвета Богородица,** по настояване на покойния Пловдивски митрополит Арсений (1932-2006 г.). **Обявен е за паметник на културата.**

Според едни източници манастирът е основан през IX-X век при управлението на **цар Симеон Велики**, а според други – през XIII век, когато владетел е **деспот Алексий – Слав.**

**Символиката и надписите на оцеляла каменна плоча при манастирската чешма дават основания да се смята, че обителта е изградена на мястото или в близост до раннохристиянско светилище от IV-V в. сл. Хр., като може да се предположи, че тук се е намирал и епископски център.**

**През турското робство манастирът продължава да е важно културно и просветно средище. Молебственият и ктиторски надпис върху мраморната плоча на чешмата при манастира:** „С изволението на Отца и изпълнението на Сина и съдействието на Светия дух направи се тази чешма през лето 1592 от ктитора Илия, по времето на игумена Онуфрий. Бог да го прости“, **свидетелства за запазването на българския характер на селището и през този период.** В горния край на красиво оформената плоча

има кратък надпис: „От богохранимото село Батак“, а под него стилизирано „Исус Христос Победител“ и два пауна с преплетени шии.

Според местните предания, през XVII век манастирът е бил любимо място на легендарния СТРАХИЛ ВОЙВОДА. Отсрещните планински ридове, където се е подвизавала дружината му, носят и досега името Страхилови чардаци.

**В старата летописна книга на манастира**, съхранявана някога от стария кричимски свещеник отец Стефан, **се твърди, че ВАСИЛ ЛЕВСКИ е създал в манастира средищен революционен комитет с председател игумена Нафталим.**

**По време на Априлското въстание манастирът играе важна роля.**

Нафталим споделя в предсмъртната си изповед пред митрополит Панарет, че е осъден на смърт, защото се разкрило, че три години преди въстанието тук се е подвизавала хайдушка чета. Войводата пред четниците се именувал Сава, но пред игумена казал, че кръщелното му име е Гавраил и е роден в Копривщица.

**Очевидно става въпрос за ръководителя на Априлското въстание**

**Георги (Гавраил) БЕНКОВСКИ.** Като председател на революционния комитет отец Нафталим е обвинен, че по негова заповед са въстанали селищата по Северните Родопи. На основание на същия закон **манастирът е опожарен**, защото е станал „гнездо на разбойници“.

**В днешния си вид манастирът „Свето Рождество Богородично“ е възстановен през 1932 г.** Представлява комплекс от еднокорабна, едноапсидна църква, с жилищна сграда и красива каменна чешма.